

FEUILLETON.

NEDERLANDSCH CONGRES VOOR KINDERSTUDIE.

Amsterdam, 13 en 14 Mei 1913,

Het eerste Nederlandsche congres voor kinderstudie (paedologie) werd op Dinsdag 13 Mei des ochtends te elf uur in de aula van het universiteitsgebouw te Amsterdam onder groote belangstelling geopend. Zooals men weet, is dit congres tot stand gebracht door samenwerking van een 26-tal vereenigingen, meestal van geneeskundigen en van onderwijzers, die op uitnoodiging van eenige paedologen en paedagogen, zich tot dit doel hebben vereenigd. Door het gemeentebestuur van Amsterdam was voor deze gelegenheid de Pinkster-vacantie verlengd, ten einde het onderwijzend personeel gelegenheid te geven het congres bij te wonen; hiervan was door velen gebruik gemaakt. Bij de openingszitting waren o. a. tegenwoordig het dagelijksch bestuur der gemeente, de heer FABIUS als regeeringsvertegenwoordiger, een afgevaardigde der Belgische regeering, een der stad Antwerpen en een der Amsterdamsche universiteit.

De voorzitter van het dagelijksch bestuur, prof. C. WINKLER, opende het congres met een rede over „*Hersenaarbeid en wil*”, waarin hij betoogde, dat de vorming van het kind behoort te berusten op een gezonde psychologie, maar dat er ongelukkigerwijze lang geen overeenstemming bestaat omtrent het begrip „gezonde psychologie”. Wel zijn allen het eens, dat de opvoeding ten doel moet hebben het kind berekend te maken voor den hem wachtenden levensstrijd, maar velen zijn van meening, dat daarvoor in de eerste plaats noodig is het bijbrengen van „nuttige kennis”. Spreker meent daarentegen, dat van nog grooter beteekenis dan het bijbrengen van nuttige kennis is het aankweken van de geesteseigenschappen, die men kan aanduiden met de woorden karaktervastheid, zelfbedwang, enz., en die hij thans zal noemen *wil*. Nuttige kennis zonder een vasten wil kweekt twijfelaars en zwakkelingen, en maakt van de menschen wel mooie, maar slechts wassen poppen zonder ruggegraat, die in elkaar zinken onder het eerste gewicht, dat het leven hun oplegt.

Maar zelfs onder hen, die erkennen, dat niet het bijbrengen van nuttige kennis, maar de psychologie de eerste rol moet spelen bij de vorming van het kind, heerscht geen eenstemmigheid. Spreker schetst de twee stroomingen, die in de psychologie bestaan, waarvan de eerste niet door hem wordt aangehangen. Deze neemt aan, dat alles wat wij weten omtrent ons psychisch leven te danken is uitsluitend aan waarneming, introspectie. Dit is WINKLER niet eens en ter verduidelijking vergelijkt hij deze methode met de studie van een rivier; men neemt slechts waar, wat aan de oppervlakte geschiedt, wat in de diepere lagen geschiedt, blijft geheel verborgen. Zoo is het ook met de introspectie. In den tijd vóór GALL, toen men zich de hersenschors nog mocht voorstellen als een spons met bloed gevuld, had deze soort van psychologie beteekenis, thans is zij zeker onvoldoende. Spreker verdedigt daartegenover de analytische psychologie, die gegrondvest is op de kennis (anatomie en physiologie) der hersenen, welke kennis wel nog zeer onvoldoende is, maar in den loop der eeuwen zal vooruitgaan; nooit mag de psychologie in tegenspraak zijn met de feiten der hersenanatomie en -physiologie. De introspectie maakt vaak gebruik van groote woorden, ziel, ikheid, opmerkzaamheid, emotie, enz.; weliswaar doen ook de analytici dat somwijlen, maar zij zijn zich dan bewust, dat van die zaken eigenlijk niets bekend is; voorloopig kunnen zij die woorden nog niet missen, maar zij doen hun best voortdurend van die begrippen hoekjes af te knabbelen. De introspectieve psychologen verwijten den analytici, dat het hun nog nooit gelukt is een psychologisch systeem op te bouwen; dat is geen wonder, als men bedenkt hoe uitgebreid het arbeidsveld is en hoeveel daar

nog te doen is. Eerst als na eeuwen de hersenanatomie en -fysiologie ver genoeg gevorderd zullen zijn, zal men er aan kunnen denken een systeem in elkaar te zetten.

De bewegingsverschijnselen der levende dieren leenen zich bij uitstek als uitgangspunt om een psychologie op te bouwen. Nooit kan zich een centrale zenuwfunctie voordoen, zonder dat zij zich uit in een bewegingsverrichting. De meeste centrale zenuwfuncties blijven echter niet of nauwelijks bewust; deze kunnen echter uit de bewegingsverrichtingen beoordeeld, hun oorzaken nagespoord, hun localisatie bepaald worden.

Spreker noemt dan den Weener psychiater MEYNERT als den hervormer der psychologie. Hij is de eerste, die behoorlijk de anatomie der hersenschors heeft bestudeerd, den laagsgewijzen bouw kent, waarin de cellen het aanzijn schenken aan zenuwdraden, in centripetale en centrifugale richting loopend, die ook de korte associatiestelsels tusschen de hersenprovincies onderling aantoonde. Al moge MEYNERT ook op zijn vondsten hypothesen hebben opgebouwd, die later onjuist bleken, de groote vruchtdragende beginselen zijn gebleven nl. de localisatiehypothese en de innige samenhang, die er bestaat tusschen sensorium en motorium; zijn leerlingen (o. a. WERNICKE) hebben daarop voortgebouwd. Het schorscentrum is een sensu-motorisch geheel; het ontvangt de kinaesthetische impulsen uit spieren en pezen en deze zijn van het grootste belang voor de gecoördineerde bewegingen; zonder deze is de beweging ataktisch. De bewegingsvoorstelling moet worden omgezet in beweging. Ook op het gebied van het automatisch werkend zenuwstelsel, het vegetatieve zenuwstelsel schiet de introspectie geheel te kort.

Bij de vorming der psyche der kinderen dient met deze feiten rekening gehouden te worden. Spreker wil nu niet onder oefening der sensu-motorische functies uitsluitend bewegings-oefeningen verstaan; stellig zijn die noodig en nuttig, maar zijn bedoeling reikt verder. Wie het kind spreken en lezen leert, heeft te zorgen, dat de ingeschreven schors-engrammen correct zijn. Maar men moet daarbij niet schools te werk gaan; men leere het kind zelf zooveel mogelijk den besten weg zoeken. Wij hebben in dat opzicht nog veel te leeren, om te weten op welken tijd na de geboorte een bepaalde functie het best voor oefening geschikt is; verschillende stelsels ontwikkelen zich in de hersenen op vaste tijden na elkaar; niemand zal een kind spreken leeren, eer het loopen kan. Uit de betere kennis zal een betere volgorde der leervakken voortkomen. Maar het moet vaststaan, dat het leeren van de correcte uitdrukkingsbeweging even noodzakelijk is als het leeren van de correcte optische of acustische waarneming. Die slecht leert loopen, eten, spreken, schrijven, enz., zal, al wordt hem het keurigst optische of acustische waarnemingsmateriaal geboden, met verwrongen motorische componenten der engrammen staan, wat als defect in zijn psychische functie tot uiting komt.

Verwaarloost nooit den motiliteitsfactor bij de opvoeding, in welken vorm ook; deze helpt ons de karaktervastheid van het komende geslacht op te bouwen. Wij hebben menschen noodig, die weten wat zij willen.

Des namiddags ten twee ure had de eerste sectievergadering plaats, gewijd aan de beschrijving van het geestelijk en lichamelijk normale kind onder voorzitterschap van prof. C. HEYMANS (Groningen).

Het eerst sprak prof. E. D. WIERSMA (Groningen) over: *De intelligentieschaal van BINET-SIMON*.

Hij heeft bij 141 schoolkinderen een onderzoek naar de intelligentie verricht met de daarvoor gegeven „tests” van BINET en SIMON. Ruim 50 pCt. van hen waren „niveaukinderen”, die de „tests” van hun leeftijd juist konden oplossen, bijna 25 pCt. waren onder het gemiddelde en evenzeer bijna 25 pCt. er boven. Beschouwt men echter de verschillende leeftijden afzonderlijk, dan blijken bij de jongere kinderen zeer veel minder beneden het gemiddelde te staan dan bij ouderen; derhalve, de proeven zijn

voor de jongere kinderen te gemakkelijk, voor de ouderen te moeielijk. Het bleek verder, dat er duidelijken samenhang bestaat tusschen de schoolprestaties (beoordeeld naar rapportcijfers en het al of niet overgaan) en de uitkomsten van dit onderzoek. Ook bleek, dat bij de meisjes meer „niveaukinderen” voorkomen dan bij de jongens; dit komt overeen met de ervaring, dat onder de mannen meer genieën en meer idioten voorkomen dan onder de vrouwen. Hoezeer spreker aan de methode van BINET groote waarde moet toekennen, is zij lang niet volmaakt. Hij heeft daarom getracht, het aantal proeven uit te breiden door bepalingen te verrichten van de opmerkzaamheids-concentratie (met het zng. dotting-toestel) en van de phantasie-prestaties. De door hem daartoe gebezigde methoden deelt hij mede. Uit al die proeven blijkt, dat zoowel de opmerkzaamheid als de prestaties met de leeftijden toenemen; dit pleit dus tevens voor de bruikbaarheid der methode.

Dr. G. A. M. VAN WAYENBURG (Amsterdam) sprak over *De ontwikkeling van het kinderlijk denken op jongen leeftijd, met proeven toegelicht*.

Hij schetst in groote trekken den loop van de ontwikkeling van het kinderlijke denken. Met JAMES onderscheidt hij in het denken de substantieele en de transitieve elementen; de eerste zijn de inhoud eener waarneming of eener voorstelling of een handeling; onder het tweede verstaat hij de verbindingen, de schakels, de betrekkingen tusschen de substantieele-elementen gelegd. Vooral die laatste elementen heeft spreker bij een aantal jonge kinderen, van 3 tot 6 jaren, onderzocht door het laten vergelijken van verschillende voorwerpen door het gezicht of door betasting bijv. de lengte van lijnen, de grootte van knikkers, de zwaarte van gewichten; voorts den vorm van verschillende figuren. Eindelijk door het vertoonen van kaarten met één tot vijf verschillende en verschillend geplaatste figuren en door het laten zien van kaarten met verkeerde combinaties van dieren bijv. een hond met een kattenkop enz. Uit de beschrijving en toelichting van zijn belangwekkende proeven meent spreker met het oog op het onderwijs de volgende besluiten te mogen trekken:

a. Dat men niet zoo huiverig behoeft te zijn het kind op jongen leeftijd reeds te oefenen in het vergelijkend zien, tasten, wegen, zelfs bij kleine verschillen. De kinderlijke psyche verdraagt dat wel. En voedsel geven aan die klaarblijkelijk reeds fijn ontwikkelde vaardigheid heeft zeker op den geheelen geestesgroeï een gunstigen invloed.

b. Dat men het kind reeds op jeugdigen leeftijd in zijn neiging tot ordening der waarnemingen onder bepaalde groepen op verstandige wijze mag behulpzaam zijn en dus niet angstvallig behoeft te vermijden hetzelfde ding bijv. met zijn klasse- en soortnaam te betitelen, vreezend bij het kind verwarring te stichten.

c. Dat men bij het aanschouwelijk onderwijs van het jonge kind zelfs vóór den schoolleeftijd het kind niet behoeft te sparen bij het wijzen op kleine verschillen of fijne herkenningsteekenen der dingen, doch het wel ontzien in de veelheid. Het jeugdige geestesoog ziet betrekkelijk wel fijn zelfs vóór de schooljaren, maar zijn opnemingsomvang is nog gering.

d. Dat men in de schooljaren bij het te aanschouwen geven van de dingen wel lette op de wijze en de volgorde, waarin de kinderlijke geest de dingen pleegt te verwerken, dus de activiteitsfeer, het doel, gebruik, herkomst en ten slotte het oorzakelijk verband, als hiervan sprake mocht zijn, voor het kind bloot legge. Hoe meer men den kinderlijken geest als leider volgt, des te meer houdt men de belangstelling bij het kind gaande.

Het opnemen van het zintuigelijk beeld kan men het kind tot zekere hoogte zelf overlaten — indien geen gebrekkige aandachtssterkte aanwezig is. Al wát het kind zelf ontdekt, prent zich vast in zijn geest. Wat te veel wordt aangewezen, en pijnlijk nauwkeurig aangetoond aan onderdeelen, werpt een schaduw, maar dringt niet door.

J. M. HAMELBERG (Amsterdam), *Schedelmetingen in verband met intellect-schattingen*.

Spreker heeft een 1600 kinderen van lagere scholen tusschen hun tienden en elfden verjaardag gemeten en wel, hun lichaamslengte, den schedelomtrek, de schedellengte en de schedelbreedte. Uit deze maten werden berekend de lengte-breedte-index van den schedel, de index tusschen lichaamslengte en schedelomtrek en die tusschen lichaamslengte en schedelbreedte. Het intellect werd geschat door het hoofd der school in overleg met de klasse-onderwijzers en in vijf graden, van zeer goed tot slecht, onderscheiden. In een zeer uitgebreid, met tal van tabellen en graphische voorstellingen toegelicht rapport zet spreker uiteen, hoe hij heeft getracht verband te brengen tusschen het intellect aan de eene zijde en anderzijds: 1°. den schedelomtrek; 2°. den index tusschen lichaamslengte en schedelomtrek; 3°. den lengte-breedte-index; 4°. de schedelbreedte; 5°. den index tusschen lichaamslengte en schedelbreedte.

Uit het groot aantal gevolgtrekkingen, die spreker uit zijn metingen afleidt, mogen hier slechts enkele vermeld worden. Jongens hebben een grooteren schedelomtrek dan meisjes. Jongens met een goed intellect hebben nooit een geringeren schedelomtrek dan 49.2 cM., meisjes nooit onder 48.4 cM. Kinderen met de kleinste schedels behooren allen tot de slechtsten (wat intellect aangaat); kinderen met de grootste schedels behooren voor 50 pCt. tot de besten.

Uit denzelfden maatschappelijken stand zijn jongens 1 cM. langer dan de meisjes. Jongens uit een hooger maatschappelijken stand zijn langer dan die uit een lageren stand. De index tusschen lichaamslengte en schedelomtrek heeft niets met het intellect te maken. Er bestaat een nauwe betrekking tusschen lichaamslengte en schedelomtrek. Er is niet veel te bespeuren van een verband tusschen intellect en schedelvorm, zooals ook reeds vroeger door BOLK beweerd is. De jongens hebben een breederen schedel dan de meisjes. Bij beiden hebben de zeer goeden een breederen schedel dan de onvoldoenden.

Hoewel deze voordracht met al haar cijfers wel wat veel van de toehoorders vergde, moet men eerbied hebben voor den doór spreker verrichten ontzaggelijken arbeid, die zeker uit een oogpunt van statistiek van schoolkinderen zal blijken van groot belang te zijn.

G. SCHELTEMA (Groningen), *Vermoeidheidsverschijnselen bij kinderen.*

Spreker heeft niet alleen op het oog de lichamelijke vermoeienis maar ook de geestelijke; ook moet men onderscheiden tusschen de subjectieve en objectieve verschijnselen der vermoeidheid en wel in het oog houden, dat de vermoeidheidsverschijnselen zeer individueel zijn. In het algemeen zijn echter de verschijnselen bij kinderen dezelfde als bij volwassenen. Maar men houde in het oog, dat het kleine lichaam der kinderen met betrekkelijk grooter oppervlak meer blootstaat aan warmteverlies. Dat maakt o. a., dat een kind meer slaap noodig heeft om zich na vermoeienis weer te herstellen. Vooral zuigelingen hebben veel slaap noodig; gezonde zuigelingen kunnen een groot arbeidsvermogen ontwikkelen en daarom store men hen niet in hun slaap. Worden kinderen te veel vermoeid, dan kunnen allerlei stoornissen in de gezondheid en in den groei daarvan het gevolg zijn. Spreker waarschuwt dringend er tegen van een vermoeid lichaam en een vermoeiden geest te veel te vergen en ze niet behoorlijk door rust weer op hun verhaal te laten komen; men pleegt dan als het ware roofoverval. Daarom keurt hij af de proeven met inspuiting van een antivermoeienisgift; dit kan alleen het gevoel van vermoeienis wegnemen. Dit geldt evenzeer voor volwassenen; zoo is het ook verkeerd de lichamelijke prestaties van arbeiders te willen verhoogen door hun nieuwe prikkels toe te voeren, die hun het vermoeienisgevoel doen vergeten. Volgens RUBNER zouden alle dieren om 1 K.G. te groeien een gelijk aantal calorieën noodig hebben en zouden alle dieren over een gelijk stamkapitaal van calorieën (200000) te beschikken hebben, wat het eene dier in korter tijd verbruikt dan het andere. Het geheim van lang leven zou dus zijn zoo zuinig mogelijk met dit stamkapitaal om te springen. Hoe

dat zij, veel weten wij nog niet omtrent het zuinigste gebruik van ons lichaam, dat wel eens genoemd is een bezielde motor. Wij moeten blijven zoeken naar de juiste verdeling van geestelijken en lichamelijken arbeid en rust. De inrichting van een wetenschappelijk paedologisch instituut in den uitgebreidsten zin van het woord acht spreker daarvoor wenschelijk.

Hoewel pas twee derde van het programma van dien middag hiermede afgewerkt was (sprekers noch debaters hielden zich aan den reglementairen toegestanen tijd), werd na deze voordracht de zitting opgeheven wegens het reeds zeer vergevorderde uur en de beide overige voordrachten tot den volgenden dag uitgesteld.

Woensdagochtend te 9 uur werd derhalve, thans onder voorzitterschap van dr. J. H. GUNNING WZN. (Amsterdam), aangevangen met een voordracht van W. H. TEN SELDAM (Amsterdam) over *Kinderlijke ornamentontwerpen*.

Spreker heeft op een gewone lagere school in de Jordaan te Amsterdam proeven genomen omtrent de kinderlijke phantasie, door de kinderen verschillende ontwerpen van versiering te laten teekenen met kleuren, bijv. versiering van een boekkaft, van een kalenderschild, van een rond bordje enz. Een gedeelte der kinderen hadden in voorafgaande klassen een soort vooroefeningen in versieringskunst gehad, maar het bleek, dat tusschen dezen en de overigen geen verschil in uitkomst bestond. De kinderen waren van 10 tot 13 jaar. Verrassend is de uitslag van deze proef. Spreker vertoonde eenige van de best geslaagde teekeningen, die zeker opmerkenswaardig zijn. De jongens staan niet achter bij de meisjes. Spreker deelt een aantal aardige bijzonderheden mede omtrent de wijze van uitvoering bij deze kleine teekenaars.

Daarna deelt prof. G. HEYMANS (Groningen) de uitkomsten mede van een onderzoek door hem met prof. WIERSMA ingesteld naar den geestelijken toestand van *leerlingen van buiten op gymnasia en middelbare scholen*.

Door middel van uitgebreide vragenlijsten aan de leeraren en leeraressen werd een vergelijking gemaakt tusschen een nagenoeg gelijk aantal leerlingen van buiten, die dagelijks heen en weer reizen, en anderen, die in de stad bij vreemden inwonen. Het onderzoek liep over een 1500 kinderen. De opmerkelijke uitkomst hiervan is, dat de leerlingen, die dagelijks heen- en weerreizen, zich zoowel in het algemeen door temperament, intellect en karakter, als in het bijzonder door gedrag, vlijt en vorderingen gemiddeld gunstig onderscheiden van de anderen. De leerlingen, die bij vreemden in huis leven, vertoonen duidelijk sporen van een storing van het geestelijk evenwicht, die zoowel in intellectueel als in moreel opzicht nadeelige gevolgen met zich voert. Deze storing van het geestelijk evenwicht draagt bij jongens een eenigszins ander karakter dan bij meisjes en wel zoodanig, dat men kortweg kan zeggen, dat zij bij de jongens meer nadert tot neurasthenie, bij meisjes meer tot hysterie.

Men zou kunnen vermoeden, dat de heen- en weerreizende leerlingen kinderen zijn van tamelijk onbemiddelde ouders en derhalve uit deze gezinnen slechts de allerbesten naar de middelbare scholen in de stad worden gezonden. Toch gelooft spreker niet, dat dit de verklaring is; hij vermoedt, dat de bedoelde storing een gevolg is van de door verplaatsing in een geheel nieuw milieu bewerkte breuk met het verleden, die, in het algemeen reeds bedenkelijk, in de puberteitsjaren nog meer schade moet stichten dan anders. De heen- en weerreizenden, die telkens weer thuishkomen, zijn niet aan dien invloed onderhevig.

Bij de discussie wordt door sommigen (STÄRKE, SCHUYTEN) een groote invloed toegekend aan het heen- en weerreizen op zichzelf, dat meer beweging en meer frissche lucht geeft en een soort ontspanning, die de leerlingen schadeloos stelt voor het lange op school zitten.

Vervolgens sprak dr. C. H. SISSINGH (Arnhem) over *het experimenteel onderzoek van de persoonlijkheid en de praktische waarde daarvan*.

Spreker zet uiteen, dat men zich de persoonlijkheid kan denken te zijn opgebouwd uit drie componenten: aanleg, intellect en karakter; men zal dus bij het onderzoek der persoonlijkheid in dus drie richtingen moeten onderzoeken. In zijn uitgebreid en gedocumenteerd rapport wijdt spreker de meeste ruimte aan het onderzoek van het intellect, waarvoor hij de verschillende proeven beschrijft door hem gebezigd om een onderzoek in te stellen naar waarneming, aandacht en inprentingsvermogen zijner proefpersonen. Vooral bij het onderzoek van het intellect in engeren zin staat spreker lang stil, omdat hij het onderzoek naar den bijzonderen aard van het denkproces de kern van het onderzoek van het intellect en van de geheele persoonlijkheid acht. Hij hecht hiervoor de meeste waarde aan het onderzoek met voortgezette vrije woord-associatie, waarvan hij den gang uitvoerig beschrijft en met tal van voorbeelden toelicht. De uitkomst van een dergelijk met geduld en omzichtigheid verricht onderzoek overtreft de verwachting; men krijgt op die manier inderdaad een scherp beeld der persoonlijkheid en voor de opvoeding van een kind kan dit groot praktisch nut hebben. Dat is gebleken uit de resultaten door het Medisch-Paedagogisch Consultatiebureau te Arnhem bereikt, waarvan spreker een staaltje mededeelt. Voor de keuze van onderwijs en van beroep heeft het psychologisch onderzoek groote beteekenis. Spreker acht het niet onwaarschijnlijk, dat in de toekomst voor vele beroepen evenzeer een psychologische keuring zal plaats hebben als thans een lichamelijke.

Dr. C. M. SCHUYTEN, de bekende paedoloog uit Antwerpen, sprak daarna over *de opvoeding en het onderwijs in den puberteitsleeftijd*.

In zijn met aandacht aangehoorde en aan het slot zeer toegejuichte rede pleitte de sympathieke Vlaming voor een zeer zorgvuldige opvoeding tijdens den moeilijken leeftijd van 7 tot 20 jaar, den tijd waarin het kind onderworpen is aan allerlei physiologische veranderingen, die invloed oefenen op lichaam en geest. Noodig zijn hygiënische voorzorgen voor de ontwikkeling van het lichaam en goede voeding. Het is jammer, dat juist in dien tijd op geestelijk gebied zooveel van de kinderen gevergwd wordt. De schooluren dienen beter geregeld te worden dan thans het geval is. En vooral legt spreker den nadruk op onderricht in zaken de sexueele sfeer betreffend; dit wordt thans veelal maar aan het toeval overgelaten. Tenslotte keurt spreker co-educatie tijdens den puberteitsleeftijd streng af.

R. CASIMIR ('s-Gravenhage), *Is er een bepaald type kinderen, dat men dom mag noemen? Zoo ja, hoe moet men deze kinderen opvoeden?*

Men moet onderscheiden tusschen *schijnbare* en *werkelijke* domheid. De eerste kan het gevolg zijn van onwetendheid, remming, onvermogen tot het bepalen van de aandacht, eenzijdige belangstelling of moreele overtuiging. De werkelijke domheid komt echter inderdaad voor volgens spreker en wel bij 10 à 12 pCt. der schoolkinderen. Dom is hij, die onder voor hem normale omstandigheden blijvend minder intellectueele praestaties geeft te aanschouwen dan de gemiddelde, welke gewoonlijk onder diezelfde omstandigheden verricht worden, maar die toch nog tot de normale verstandelijke breedte behoort. Spreker geeft dan een schildering van den domme, waaruit blijkt dat zij volgens de klassificatie der karakters van HEYMANS behooren tot de amorphen, apathici, de lagere sanguinici en phlegmatici; de eerstgenoemden vormen reeds den overgang naar de imbecillen. Wat hun opvoeding betreft, spreker geeft deze in groote trekken weer. Ook de keuze van een beroep vereischt groote zorg; zij zijn het best in een beroep, dat routine vereischt.

De derde zitting nam den Woensdagmiddag in beslag, onder voorzitterschap van prof. G. JELGERSMA (Leiden).

Dr. L. M. KLINKENBERG (Alkmaar) deed mededeelingen omtrent een door hem opgestelde *statistiek van rapport- en examencijfers tot opsporing van physiologische verschillen tusschen jongens en meisjes*.

In een uitgewerkt rapport met vele tabellen en becijferingen heeft spreker de uitkomsten neergelegd van een groot aantal onderzoekingen gegrond op rapport- en examencijfers; in hoofdzaak betrekking hebbende op 2de H. B. S. met 5-jarigen cursus te Amsterdam, maar verder ook op een lagere school aldaar. Daar spreker van de H. B. S. beschikt over de cijfers van 1898 tot 1911, had hij een materiaal van ongeveer 60000 cijfers ter bewerking. Dit groote getal maakt, dat men het zoo noodig kan splitsen, dat de uitkomsten beter te vertrouwen zijn en dat men bij de bewerking er van zuiver wiskundige methoden kan toepassen. Op grond van deze onderzoekingen blijkt dan, dat de meisjes in alle klassen beter zijn in alle talen dan de jongens. De laatsten winnen het echter van de meisjes in de wiskundige vakken; dit laatste verschil openbaart zich echter pas in de tweede klasse. In geschiedenis, aardrijkskunde en aanverwante vakken staan meisjes en jongens ongeveer gelijk. Onder de verschillende wiskundige vakken bestaat nog onderscheid; algebra is bijv. een beter vak voor de meisjes dan meetkunde. Staan de meisjes in de eerste klasse boven de jongens, daarna gaan zij dalen, zoodat zij in de vierde klasse onder de jongens staan. In de vijfde klasse bij het Paaschrapport staan zij echter weer ongeveer gelijk met de jongens, maar bij het eindexamen zijn zij weer de mindere. De meisjes hebben beslist minder geschiktheid om examen te doen dan de jongens, maar beschikken daarentegen over een grootere klasse-geschiktheid. De jongens blijven meer zitten (niet overgaan) dan de meisjes behalve in de vierde klasse; daar is het omgekeerd. Spreker is overtuigd, dat de meisjes op die scholen een grooteren invloed van de jongens ondervinden dan omgekeerd.

Mr. J. R. B. DE ROOS ('s-Gravenhage), sprak over *de statistiek van de toepassing der kindervetten*.

Hij deelde mede, dat men aan het Centraal Bureau voor de statistiek bezig is met de bewerking van een statistiek van de toepassing der kindervetten en dat hij gemachtigd was door dat bureau hier daarvan reeds het een en ander mede te deelen, al was die bewerking ook nog niet afgelopen. De eerste afdeling daarvan zal omvatten een justitieel-statistisch gedeelte en een crimineel-statistisch gedeelte; later zal nog een penitentiair-statistisch gedeelte moeten vetschijnen. Uit het crimineel-statistisch gedeelte wil spreker nu eenige cijfers mededeelen, maar men moet daarbij in het oog houden, dat hier te lande het opportuniteits-beginsel van kracht is, d. w. z. dat het openbaar ministerie beslissen mag, of het zaken, die bij hem aangebracht worden, al of niet zal vervolgen. En juist bij misdrijven door kinderen gepleegd, wordt nog al eens van strafvervolgning afgezien. In 1912 zijn bijv. 1605 gevallen niet vervolgd op grond van dit beginsel, terwijl in 1585 gevallen schuldigverklaring volgde. Het opportuniteits-beginsel wordt in alle arrondissementen wel toegepast, maar lang niet overal even vaak. Spreker geeft daarvan een aantal cijfers. Zeer zeker zal deze statistiek, als zij verschenen is, nuttig blijken om de werking der kindervetten te beoordeelen.

In aansluiting hieraan wees prof. JELGERSMA op de fout, dat de tuchtscholen al hun leerlingen op 21-jarigen leeftijd moeten loslaten. Onder die losgelatene schuilen voor een gedeelte gevaarlijke individuen en hij bepleit de wenschelijkheid deze op de een of andere manier vast te houden, ze niet op de maatschappij los te laten.

Dr. D. HERDERSCHÉE (Amsterdam) behandelt daarna *de beoordeeling van het verstand van achterlijke kinderen*.

Dit is een vraagstuk, dat bij uitstek raakt het gebied der toegepaste kinderstudie; men is er immers telkens voor geplaatst, als men van een kind heeft uit te maken of het al dan niet in aanmerking zal komen voor plaatsing op een school voor zwakzinnigen. Spreker heeft hierbij op het oog die kinderen, die, wegens hun gebrekkige verstandsfunctie, niet in staat zullen zijn ooit het gewone onderwijs te volgen, maar

die, met behulp van bijzonder aan hun intellect aangepast onderwijs, toch zóóver gebracht kunnen worden, dat zij later in een eenvoudige betrekking in de maatschappij werkzaam kunnen zijn. Het is echter niet zoo gemakkelijk met zekerheid uit te maken, welke van deze kinderen wel en welke niet in de school voor achterlijken thuis behooren; vrij algemeen is men tegenwoordig de opvatting toegedaan, dat kinderen van acht jaar (de meest voorkomende leeftijd bij de opneming), die niet minstens twee jaar bij een normaal kind achter zijn, niet thuis behooren op de scholen voor zwakzinnigen. Spreker beschrijft den gang van dit onderzoek, waarmede niet bedoeld wordt een psychologische proefneming in optima forma, maar dat voor het kind zooveel mogelijk moet gelijken op een gewoon praatje, dat het geheel op zijn gemak stelt. Om vergelijkings-materiaal te hebben verrichtte spreker in 1907 een onderzoek van normale zes-jarige kinderen van een openbare lagere school te Amsterdam. In zijn rapport vermeldt spreker de 76 vragen, die door hem gesteld worden, en de uitkomsten, daarmede verkregen bij die normale zes-jarige kinderen. Hij bespreekt dan verschillende vragen van die lijst en hun waarde voor het onderzoek. Verder acht spreker ook de methode van BINET-SIMON de meest aanbevelenswaardig en past die steeds toe; dat deze nog voor verbetering vatbaar is, geeft hij terstond toe. Hij bespreekt dan nog verschillende andere „tests” bijv. die van DE SANCTIS en van ROSSOLIMO. Zeker heeft men in die methoden het beginsel van den zoolang begeerden maatstaf der geestelijke eigenschappen, maar men vergete niet, dat de methoden als objectieve maatstaf nog verre van volmaakt zijn, zoodat slechts een zeer omzichtig gebruik er van gemaakt kan worden door een onderzoeker, die een degelijke psychologische kennis bezit en over een goed waarnemingsvermogen beschikt.

Tenslotte sprak dr. K. H. BOUMAN (Amsterdam) over *paedagogische maatregelen ten behoeve der constitutioneel psychopathische schooljeugd*.

De onverbeterlijke lastige en ondeugende kinderen zijn een groot bezwaar voor de orde en den normalen gang van het onderwijs in de school en omgekeerd is de school weder een belemmering voor een mogelijke ontwikkeling in de goede richting van het karakter dezer kinderen. Bij deze kinderen komt het er in de eerste plaats op aan het karakter in de goede richting te leiden, maar de behandeling en leiding van de hooge graden van karakterfouten stellen zeer bijzondere en van die voor het normale kind geheel afwijkende eischen. Spreker zou voor deze kinderen afzonderlijke maatregelen wenschen, evengoed als men voor de intellectueel minderwaardigen afzonderlijke scholen heeft gesticht; maar op de scholen voor achterlijken behooren zij beslist niet thuis. Ook afzonderlijke scholen voor deze psychopathen acht spreker niet goed en keurt dan ook het plan van het gemeentebestuur van Amsterdam om een zgn. „strenge school” voor hen op te richten niet goed. Hij legt den nadruk op de individueele leiding door een paedagoog en hem zweeft het beeld voor oogen van verpleging in het huisgezin, in kleine internaten met zgn. „open deur”. Voorts is een zeer belangrijk punt de zorgvuldige opleiding der onderwijzers, die zich met de behandeling dezer psychopathische kinderen zullen belasten. Al deze maatregelen zullen veel geld kosten, maar de verwaarloozing dezer individuen kost de gemeenschap thans veel meer.

Hiermede was dit eerste congres voor kinderstudie afgelopen. Men mag zeker zeggen, dat het goed geslaagd was en uitstekend voorbereid.

Ik wil nog vermelden, dat in een zijzaal een kleine maar keurige tentoonstelling was ingericht. Men zag daar o. a. de tests van BINET, van ROSSOLIMO, de toevoegsels van WIERSMA, de toestellen door VAN WAIJENBURG gebruikt bij zijn proeven omtrent snelheid van denken (woordassociatie) met de daarmede verkregen uitkomsten graphisch voorgesteld, de ornament-ontwerpen door kinderen van TEN SELDAM, graphische voorstellingen van STRAUB omtrent zijn oogonderzoekingen in de Amsterdamsche scholen, mikroskopische hersenpreparaten van verschillende ontwikkelingstijdperken

door WINKLER ingezonden, kinderschedels en andere zaken. Meestal vond men er welwillende deskundige voorlichting, wat de aantrekkelijkheid zeer verhoogde.

Zooals reeds medegedeeld werd, zal het congres in het vervolg om de drie jaren samenkomen en dus het eerstvolgend congres plaats hebben in 1916.

P. MUNTENDAM.

ONGEVALLENWET.

Dermatitis en teakhout.

A., wagenmaker, bewerkte in Maart 1910 teakhout voor tramwagens en kreeg daarbij splinter-verwondingen in de handen. Vóór dien tijd leed hij vermoedelijk reeds aan tuberculose van zijn elleboog, iets wat hij later ontkende. In September 1911, meer dan een jaar later dus, wendde hij zich tot de Rijksverzekeringsbank met de bewering, dat een uitgebreide impetigo, die hij op handen en romp had, te wijten was aan die splinterverwondingen van Maart 1910. De Rijksverzekeringsbank en daarna de Be-roepsraad weigerden hem de gevraagde uitkeering op grond van verjaring. Daar hiervoor van belang is, of het letsel eerst later als zoodanig herkend was (art. 68 der O. W. 1901), heeft de Centrale Raad de zaak zeer uitvoerig behandeld en een uitgebreid verhoor van deskundigen ingesteld. Uit het vonnis daarover haal ik aan:

„Overwegende dat A., die in Maart gedurende zijn werkzaamheden meermalen splinters van teakhout in de handen kreeg, sedert 11 April '10 onder behandeling is geweest van dr. B., aanvankelijk wegens zweertjes op beide handen en pijnlijkheid van den rechter pols, waarna de elleboog ging zwellen, om welke reden hij in het laatst van April 1910 naar dr. C. en den huidarts D. werd verwezen in de polikliniek van het X-gasthuis, waar spoedig de diagnose: huidtuberculose en gewrichtstuberculose van den elleboog werd gesteld;

Overwegende dat de controleerend geneeskundige der Rijksverzekeringsbank zijn oordeel weergeeft als volgt:

„dat de getroffene vóór 1 April 1910 meer dan een jaar heeft omgegaan met teakhout en bij de bewerking daarvan meermalen splinters in zijn handen heeft gekregen, dat deze kleine wonden somtijds bloedden, maar nooit aanleiding tot acute abscesjes of ulcera hebben gegeven; dat er geen enkele reden bestaat om aan te nemen, dat de zweertjes op de handruggen, welke door dr. B. werden waargenomen, het gevolg van deze splinter-verwondingen zijn geweest, en dat de getroffene litteekens van impetigo niet alleen op zijn handruggen maar ook op den geheelen rug vertoont, die niet met splinters is verwond; dat evenmin reden bestaat om aan te nemen, dat de tuberculose van den rechter arm het gevolg is geweest van verwondingen van den rechter handrug, die in Maart of vroeger zouden hebben plaats gehad; dat daarentegen meer aannemelijk is, dat de tuberculose haematogeen is ontstaan en reeds in Maart 1910 tot ontwikkeling is gekomen; dat de ongeschiktheid tot werken van 11 April af niet het gevolg is van verwondingen der handen in het bedrijf in Maart 1910”;

Overwegende dat dr. C. ter openbare terechtzitting van dezen Raad heeft verklaard, dat hij in April 1910 den getroffene heeft behandeld in het X-gasthuis; dat het in het begin op tuberculose geleek, doch dat de medicatie, die werd toegepast, daarop niet wees; dat hij eerst later vernam, dat getroffene zijn toestand toeschreef aan de verwonding door splinters van teakhout; dat hij het niet onwaarschijnlijk acht, dat het lijden een gevolg is van de verwonding door teakhoutsplinters;

Overwegende dat voormelde deskundige C. in zijn rapport in Juni 1912 nog nader mededeelt: „de meening, dat het eigenaardig verloopende ontstekingsproces aan huid en elleboog van den rechter arm van den getroffene, hetwelk aanvankelijk het meest op tuberculose geleek, toch ook wel zijn oorzaak kon vinden in de verwonding door